

KAZALO

Uvod.....	19

I. Splošne značilnosti sistema kolektivnega pogajanja

1. Splošno	25
2. Koncept kolektivnih pogajanj	26
3. Kolektivna pogodba	29
3.1. Definicija in funkcije	29
3.2. Različni modeli in pravna narava kolektivnih pogodb.....	30
4. Avtonomija kolektivnega pogajanja	32
4.1. Širši in ožji pojem avtonomije.....	32
4.2. Izvori in podlage za avtonomijo	33
4.3. Namen in pomen kolektivnih pogodb kot argument za presojo obsega avtonomije.....	35
4.4. Vprašanja nadaljnjega razvoja avtonomije	37
5. Pravnozgodovinski oris razvoja kolektivnega pogajanja na Slovenskem	39
5.1. Splošno.....	39
5.2. Obdobje od liberalizma do razpada Avstro-Ogrske	40
5.3. Obdobje predvojne Jugoslavije.....	41
5.3.1. Zakon o zaščiti delavcev iz leta 1922.....	41
5.3.2. Zakon o obrtih iz leta 1931	42
5.3.3. Uredba o določanju minimalnih mezd, sklepanju kolektivnih pogodb, poravnavanju in rabsodništvu iz leta 1937	42

5.4. Obdobje povojne Jugoslavije	44
5.5. Obdobje samostojne Slovenije	46
5.5.1. Splošne značilnosti	46
5.5.2. Obdobje do uveljavitve Zakona o kolektivnih pogodbah iz leta 2006	47

II. Pravni viri

6. Uvod	49
7. Akti Organizacije združenih narodov	50
8. Akti Mednarodne organizacije dela	52
8.1. Razvoj in pomen standardov MOD	52
8.2. Pregled konvencij in priporočil MOD s področja svobode združevanja in kolektivnega pogajanja	56
8.2.1. Konvencija MOD št. 11 o pravici združevanja in koaliranja kmetijskih delavcev, 1921	56
8.2.2. Konvencija MOD št. 87 o sindikalnih svoboščinah in varstvu sindikalnih pravic, 1948	57
8.2.3. Konvencija MOD št. 98 o uporabi načel o pravicah organiziranja in kolektivnega dogovarjanja, 1949 ..	58
8.2.4. Priporočilo MOD št. 91 o kolektivnih pogodbah, 1951	59
8.2.5. Konvencija MOD št. 154 o spodbujanju kolektivnega pogajanja, 1981, in istoimensko priporočilo št. 163 ..	60
8.2.6. Konvencija MOD št. 135 o varstvu in olajšavah za predstavnike delavcev v podjetju, 1971	62
8.2.7. Konvencija MOD št. 151 o varstvu pravice do organiziranja in postopkih za določitev pogojev zaposlitve v javnem sektorju, 1978	63
8.3. Temeljne značilnosti standardov MOD	64
9. Akti Sveta Evrope	67
9.1. Uvod	67
9.2. Evropska socialna listina, spremenjena (MESL)	69
9.2.1. Temeljne značilnosti in sistem nadzora	69
9.2.2. Splošno o določbah s področja sindikalne svobode ..	71
9.2.3. Pravica do organiziranja (5. člen II. dela MESL)	73

9.2.4.	Pravica do kolektivnega pogajanja (6. člen II. dela MESL)	78
9.2.5.	Pravica predstavnikov delavcev do varstva v podjetju in ugodnosti, ki jim pripadajo (28. člen II. dela MESL)	81
9.3.	Evropska konvencija o človekovih pravicah (EKČP)	82
10.	Pravo Evropske unije	84
10.1.	Pristojnosti Unije glede kolektivnega pogajanja	84
10.2.	Priznanje pravice do kolektivnega pogajanja kot temeljne pravice in splošnega načela prava EU	85
10.3.	Razmerje med pogodbami in mednarodnimi akti s področja sindikalne svobode	86
10.4.	Izključitev pristojnosti Unije po 153. členu PDEU	87
10.5.	Omejevanje avtonomije kolektivnega pogajanja zaradi uresničevanja drugih temeljnih svoboščin in splošnih načel prava EU	87
10.6.	Implementacija prava EU v nacionalne ureditve s kolektivnimi pogodbami	89
10.7.	Sporazumi socialnih partnerjev, sklenjeni na ravni EU	91
10.8.	Pravica do združevanja in kolektivnega pogajanja v listinah EU	92
10.8.1.	Listina Skupnosti o temeljnih socialnih pravicah delavcev iz leta 1989	92
10.8.2.	Listina Evropske unije o temeljnih pravicah z dne 7. decembra 2000, prilagojena 12. decembra 2007 v Strasbourgu	93
11.	Slovenska pravna ureditev	95
11.1.	Ustava	95
11.2.	Zakonodaja	96
11.3.	Temeljne značilnosti sistema kolektivnih pogodb po Zakonu o kolektivnih pogodbah iz leta 2006	98
11.3.1.	Celovita zakonska ureditev	98
11.3.2.	Stranke kolektivne pogodbe s prostovoljnim članstvom	98
11.3.3.	Veljavnost kolektivne pogodbe	99
11.3.4.	Sklenitev in prenehanje kolektivne pogodbe	100

11.3.5. Prostovoljnost arbitraže in drugih mirnih načinov reševanja kolektivnih sporov	100
11.3.6. Vsebina, ravni in obseg avtonomije	101
11.4. Posebnosti sistema kolektivnih pogodb v javnem sektorju . .	101

III. Ustavnopravne meje avtonomije kolektivnega pogajanja

12. Ustavnopravna podlaga avtonomije kolektivnega pogajanja	103
12.1. Kolektivno pogajanje kot vidik sindikalne svobode iz 76. člena slovenske ustave	103
12.2. Obseg vsebinske avtonomije kolektivnega pogajanja po mednarodnem pravu	105
12.3. Ustavnopravno varstvo avtonomije kolektivnega pogajanja v primerjalnopravni ureditvi držav članic EU	108
13. Ustavnopravne omejitve avtonomije kolektivnega pogajanja zaradi varstva drugih temeljnih pravic in svoboščin	112
13.1. Splošno	112
13.2. Negativni vidik pravice do združevanja	114
13.2.1. Splošno	114
13.2.2. Varstvo negativnega vidika svobode združevanja v slovenski pravni ureditvi	116
13.2.3. Varstvo negativnega vidika svobode združevanja po mednarodnem pravu	117
13.2.4. Varstvo negativnega vidika pravice do združevanja v primerjalnopravnih ureditvah	122
13.3. Načelo enakosti in prepoved diskriminacije na področju zaposlovanja in dela	127
13.3.1. Splošno	127
13.3.2. Omejitve avtonomije, ki izhajajo iz protidiskriminacijskega prava EU	129
13.3.3. Omejitve avtonomije, ki izhajajo iz slovenske pravne ureditve	134
13.4. Svobodna konkurenca	136
13.4.1. Varstvo konkurence z vidika omejevanja avtonomije po slovenskem pravu	136

13.4.2. Omejitve, ki izhajajo iz prava EU	138
13.4.3. Omejevanje avtonomije z varstvom konkurence v primerjalnopravni ureditvi držav članic EU	140
13.5. Druge temeljne pravice in svoboščine	146
13.5.1. Splošno	146
13.5.2. Določanje arbitraže s kolektivno pogodbo s stališča pravice do sodnega varstva	146
13.5.3. Omejevanje pravice do stavke s kolektivnimi pogodbami	151
14. Presoja skladnosti kolektivnih pogodb z ustavo	154

IV. Zakonske omejitve avtonomije kolektivnega pogajanja

15. Usklajenost kolektivne pogodbe z zakonom	157
16. Varstvo avtonomije kolektivnega pogajanja pred posegi zakonodajalca	158
16.1. Splošno	158
16.1.1. Kako presoja razmerje med kolektivno pogodbo in zakonom ustavnosodna praksa	159
16.1.2. Kritična obravnava spornih primerov iz prakse	160
16.2. Izločitev določene vsebine iz kolektivnega pogajanja na podlagi zakona	161
16.3. Izvotlitev pravice do kolektivnega pogajanja z zakonom . . .	162
16.3.1. Izvotlitev pravice do kolektivnega pogajanja v primeru določbe 33. člena ZZZPB	163
16.3.2. Davčna obravnava prejemkov iz delovnih razmerij	165
17. Delovna zakonodaja in kolektivne pogodbe	166
17.1. Splošno	166
17.2. Socialni javni red na področju delovnega prava in pravilo <i>in favorem</i>	168
17.2.1. Splošno	168
17.2.2. Socialni javni red na področju delovnega prava s stališča vsebinske avtonomije kolektivnega pogajanja	170
17.2.3. Načelo ugodnosti (<i>in favorem</i>)	174

18. Možnost derogacije zakonske ureditve s kolektivnimi pogodbami	180
18.1. Splošno	180
18.2. Možnost derogacije zakonske ureditve s kolektivnimi pogodbami in predpisovanje ravni kolektivnega pogajanja po ZDR	181
18.2.1. Možnost urejanja delovnih pogojev za delavca tudi manj ugodno od zakona (<i>in peius</i>)	181
18.2.2. Zakonsko določanje ravni kolektivnega pogajanja v drugih primerih	183
18.3. Novosti interventne zakonodaje s področja urejanja trga dela iz let 2009 in 2010 s stališča avtonomije kolektivnega pogajanja	184
18.3.1. Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa (ZDSPDČ) in Zakon o delnem povračilu nadomestila plače (ZDPNP)	185
18.3.2. Zakon o minimalni plači (ZMinP)	186
18.3.3. Nerešena vprašanja	187
18.4. Primerjalnopравни prikaz	189
19. Enostranski oblastni posegi v avtonomijo kolektivnega pogajanja zaradi interesov stabilizacijske gospodarske politike države	192
19.1. Splošno	192
19.2. Merila po mednarodnem pravu	193
19.2.1. Praksa Odbora za svobodo združevanja in Odbora izvedencev na ravni MOD	193
19.2.2. Praksa Evropskega odbora za socialne pravice	196
V. Omejitve avtonomije kolektivnega pogajanja v pravu EU	
20. Splošno	201
21. Omejitve kolektivnega pogajanja zaradi prava EU o prostem pretoku oseb in storitev ter o svobodi ustanavljanja	203
21.1. Omejitve, ki izhajajo iz Direktive 96/71/ES in Direktive 2006/123/ES	203
21.2. Primera <i>Laval</i> in <i>Viking</i>	205
21.2.1. Odločitve Sodišča EU	207

21.2.2. Primerjava z zadevo <i>Rüffert</i>	209
21.2.3. Kritični odzivi na sodno prakso SEU	209
21.3. Obseg avtonomije kolektivnega pogajanja z vidika implementacije Direktive 96/71/ES v slovensko pravno ureditev	211

VI. Vsebina kolektivne pogodbe

22. Splošne značilnosti in primerjalnopravni oris	215
23. Obligacijski del kolektivne pogodbe	222
23.1. Splošno	222
23.2. Izvedbena dolžnost	224
23.3. Ureditev postopkov za mirno reševanje sporov	225
23.4. Organ za razlago kolektivne pogodbe	226
23.5. Časovna veljavnost kolektivne pogodbe	227
23.5.1. Začetek veljavnosti	227
23.5.2. Obvezna predhodna objava in prepoved povratnega učinkovanja	228
23.5.3. Druge zahteve za formalno pravilno sklenitev kolektivne pogodbe	229
23.5.4. Trajanje	231
23.5.5. Naknaden vstop ali izstop člana iz združenja podpisnika kolektivne pogodbe	232
23.6. Prenehanje kolektivne pogodbe	233
23.6.1. Sporazum obeh strank o prenehanju veljavnosti	234
23.6.2. Potek časa, za katerega je kolektivna pogodba sklenjena	234
23.6.3. Odpoved kolektivne pogodbe	235
23.6.4. Drugi načini prenehanja	237
23.7. Uporaba kolektivne pogodbe po prenehanju veljavnosti	239
23.7.1. Splošno	239
23.7.2. Način učinkovanja kolektivne pogodbe v času njene podaljšane uporabe	239
23.7.3. Časovni vidik podaljšane uporabe kolektivne pogodbe	241
23.7.4. Vsebinski vidik podaljšane uporabe kolektivne pogodbe	243

23.8. Osebna veljavnost kolektivne pogodbe	243
23.8.1. Splošno	243
23.8.2. Avtonomija strank glede določitve veljavnosti za ekonomsko odvisne samozaposlene osebe	244
23.8.3. Avtonomija strank glede določitve veljavnosti za sindikalno neorganizirane delavce	248
23.9. Teritorialna in stvarna veljavnost kolektivne pogodbe	254
23.9.1. Avtonomija glede določitve teritorialne veljavnosti	254
23.9.2. Avtonomija glede določitve stvarne veljavnosti za člane združenj	255
23.9.3. Razširjena veljavnost kolektivne pogodbe	257
24. Normativni del kolektivne pogodbe	265
24.1. Splošno	265
24.2. Posamezni instituti normativnega dela	268
24.2.1. Razvrščanje delovnih mest in določanje pogojev za opravljanje dela	268
24.2.2. Določanje pogojev za opravljanje drugega dela	269
24.2.3. Urejanje različnih vidikov delovnega časa	269
24.2.4. Urejanje različnih vidikov plače in drugih povračil v zvezi z delom	271
24.2.5. Urejanje izobraževanja	274
24.2.6. Pravice sindikalnih in drugih delavskih predstavnikov ter druge pravice sindikata za okrepitev njegovega položaja	276
24.2.7. Določanje arbitraže za reševanje individualnih delovnih sporov	278
24.2.8. Ustanavljanje skladov za izobraževanje in drugi širši vidiki urejanja socialnih vprašanj delavcev	279
Sklep	283
Literatura in viri	293
An overview of collective agreements	317
Stvarno kazalo	323

Uvod

Delo vsebuje najpomembnejše ugotovitve doktorske disertacije Pravni vidiki avtonomije kolektivnega pogajanja, ki jo je avtorica uspešno obranila na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani februarja 2011. Osredinja se na prikaz in pravno analizo urejanja pravic in obveznosti iz delovnega razmerja s kolektivnimi pogodbami, ki so pomemben vir delovnega prava v Sloveniji in tudi v drugih državah članicah EU. V knjigi so obravnavana pravna vprašanja *vsebinske avtonomije* kolektivnega pogajanja, to je katere pravice in obveznosti so lahko predmet kolektivnih pogodb ter v kolikšnem obsegu, kakšno je razmerje med državnim zakonodajalcem in kolektivnimi pogodbami, katere mednarodne, ustavne in zakonske omejitve veljajo za kolektivne pogodbe ter pod katerimi pogoji je dovoljena intervencija oblasti v kolektivna pogajanja zaradi uresničevanja ekonomske politike.

Raziskovalna hipoteza je, da je primerno izhajati iz *čim širše avtonomije* kolektivnega pogajanja in da sta stranki kolektivne pogodbe svobodni tako glede *izbire vsebine* kot tudi glede *določanja obsega pravic in obveznosti*, ki jih bosta uredili s kolektivno pogodbo, vse dokler svojo normativno pristojnost uresničujeta v mejah mednarodno in ustavno priznane sindikalne svobode, ki jo določa 76. člen Ustave RS. Na področju urejanja delovnih razmerij si državni zakonodajalec in socialni partnerji namreč delijo regulatorne pristojnosti. Nosilna teza je, da je državni zakonodajalec odgovoren zlasti za določanje minimalnih, in ne maksimalnih delovnih standardov in da sme pri izvrševanju svojih regulatornih pristojnosti posegati v kolektivne pogodbe le, če je posamezen poseg utemeljen zaradi varstva pravic drugih, nikakor pa ne neomejeno. Enako naj bi veljalo tudi za zakonodajalca na ravni EU. Tudi v razmerah večje ekonomske nestabilnosti je primerno izhajati iz *čim širše opredelitve avtonomije* kolektivnega pogajanja, zato naj bi bili enostranski posegi oblasti v kolektivne pogodbe dopustni le izje-

moma, in sicer le v skladu z merili, ki so se izoblikovala v za Slovenijo obvezujoči praksi mednarodnih nadzornih organov na ravni Mednarodne organizacije dela (MOD) in Sveta Evrope (SE). To vprašanje je v zadnjem času še zlasti aktualno glede vladne politike omejevanja plač in drugih pravic javnih uslužbencev. Iz načela avtonomije kolektivnega pogajanja izhaja za državo po eni strani *negativna obveznost*, da se vzdrži vseh nedovoljenih enostranskih posegov v kolektivne pogodbe, po drugi strani pa *pozitivna obveznost*, da z ustrezno zakonodajo in drugimi ukrepi, kadar je to potrebno, zagotovi pogoje za učinkovito sklepanje kolektivnih pogodb v praksi, tako v zasebnem kot tudi v javnem sektorju. Država mora z zakonodajo ali drugimi ukrepi, kadar je to potrebno, spodbujati tudi čim večjo pokritost delavcev s kolektivnimi pogodbami, saj s tem prispeva k uresničevanju načela enakosti na področju dela in zaposlovanja. To vprašanje je aktualno tudi z vidika zagotavljanja pokritosti ekonomsko odvisnih samozaposlenih oseb ter oseb v različnih fleksibilnih oblikah dela s kolektivnimi pogodbami.

V slovenskem prostoru se pravna tradicija in sodna praksa na področju kolektivnih pogodb šele oblikujeta. To je posledica dejstva, da je bila na Slovenskem po drugi svetovni vojni za skoraj petdeset let bolj ali manj prekinjena tradicija sklepanja kolektivnih pogodb, z njihovim zamrtjem pa tudi sistematično raziskovanje tega pravnega področja. Pomen kolektivnih pogodb za urejanje delovnih razmerij je začel spet naraščati šele po obnovi kapitalistične ureditve od devetdesetih let naprej. V zvezi z uresničevanjem načela avtonomije kolektivnega pogajanja je bilo v novejši slovenski pravni ureditvi in praksi veliko težav. Praviloma so se skoraj vedno pokazale ob spremembi zakonodaje s področja individualnih delovnih razmerij, ko se je postavilo vprašanje razmerja med spremenjeno zakonodajo in veljavnimi kolektivnimi pogodbami. To vprašanje je žgoče tudi v primerih posegov zakonodajalca in vlade v veljavne kolektivne pogodbe javnega sektorja zaradi uveljavljanja ciljev stabilizacijske ekonomske politike.

Zaradi pomanjkanja pravne tradicije in sodne prakse na tem področju kolektivnih delovnih razmerij ima knjiga, ki obsega celovit prikaz in analizo domače pravne ureditve, pravne prakse in sodne prakse, ratificiranih mednarodnih pogodb ter primerjalnopravnih ureditev držav članic EU na področju kolektivnih pogodb, še toliko večji pomen.

Delo najprej obravnava splošna vprašanja, kot so: temeljne značilnosti sistema kolektivnih pogodb, pravni viri, ustavnopravne in zakonske omejitve vsebinske avtonomije ter vpliv prava EU na avtonomijo kolektivnega pogajanja, na

koncu pa so obravnavani posamezni instituti vsebine kolektivne pogodbe, tako njenega obligacijskega kot tudi normativnega dela.

V **I. delu** so razloženi temeljni pojmi in značilnosti sistema kolektivnih pogodb. Podan je pravnozgodovinski oris kolektivnega pogajanja na Slovenskem. V **II. delu** so prikazani pravni viri, ki urejajo sistem kolektivnih pogodb. Obravnavani so vsi za Slovenijo zavezujoči mednarodni dokumenti s področja človekovih pravic, sprejeti na univerzalni ravni v okviru Organizacije združenih narodov (OZN) in Mednarodne organizacije dela (MOD), na regionalni ravni v okviru Sveta Evrope, primarna in sekundarna zakonodaja EU ter veljavna slovenska pravna ureditev. V **III. delu**, o ustavnopravnih mejah avtonomije kolektivnega pogajanja, je analizirano vprašanje razmerja med ustavno varovano avtonomijo kolektivnega pogajanja in drugimi temeljnimi pravicami, ki jih prav tako varuje ustava. Posebej je obravnavano vprašanje, kakšne ustavne omejitve izhajajo za stranke kolektivne pogodbe iz ustavno varovanega negativnega vidika pravice do združevanja, načela prepovedi diskriminacije, svobodne konkurence, pravice do sodnega varstva in pravice do stavke. **IV. del** knjige analizira vprašanje razmerja med zakonom in kolektivno pogodbo ter daje odgovor na vprašanje, katere omejitve za stranke kolektivne pogodbe lahko izhajajo iz zakona. Analizirano je vprašanje, kako široko je treba razlagati temeljno pravilo, da se s kolektivnimi pogodbami pravice za delavca praviloma urejajo ugodneje (*in favorem*), kot jih ureja zakon, manj ugodno pa le v primerih in pod pogoji, ki jih določa zakon (*in peius*), oziroma se pravice in obveznosti lahko urejajo drugače, kot jih ureja zakon, vendar ne v nasprotju s tistimi kogentnimi zakonskimi normami, ki so obojestransko zavezujoče v javnem interesu in pomenijo tako imenovani *socialni javni red*, od katerega odmiki niso dovoljeni niti strankam kolektivne pogodbe. Analizirano je tudi vprašanje, do kod sega varstvo avtonomije pogodbenih strank pred posegi državnega zakonodajalca, kdaj lahko zakonodajalec ureja delovne pogoje kot maksimalne, in ne le kot minimalne delovne standarde, kakšen je lahko obseg derogacije zakona s kolektivnimi pogodbami ter pod katerimi pogoji so dopustni začasni intervencijski posegi oblasti v kolektivna pogajanja zaradi uresničevanja stabilizacijske ekonomske politike. V **V. delu** je analizirano vprašanje, kakšne omejitve lahko za stranke kolektivne pogodbe izhajajo iz prava EU, zlasti na področju prepovedi diskriminacije, na področju socialne politike in varstva gospodarskih svoboščin. Iz novejših sodnih praks Sodišča EU izhaja, da čeprav je pravica do kolektivnega pogajanja temeljna pravica, ki je sestavni del splošnih načel prava EU, pri njenem izvajanju kljub temu veljajo določene ome-

jitve. S posebno pozornostjo je obravnavano vprašanje, ali novejša sodna praksa Sodišča EU zožuje avtonomijo kolektivnega pogajanja in kakšen vpliv z vidika razvoja kolektivnega pogajanja na nacionalni ravni in ravni EU bi lahko imele sodbe v kontroverznih primerih *Laval*, *Viking* in *Rüffert*. V **VI. delu** je analiziran obseg avtonomije pogodbenih strank z vidika posameznih institutov obligacijskega in normativnega dela kolektivne pogodbe. V okviru analize posameznih institutov *obligacijskega dela kolektivne pogodbe* je obravnavano urejanje izvedbene dolžnosti, postopkov za mirno reševanje sporov, organa za razlago kolektivne pogodbe, prenehanja in odpovedi kolektivne pogodbe, določitve časovne veljavnosti in uporabe kolektivne pogodbe po izteku njene veljavnosti (učinek *after affect*), določitve osebne veljavnosti kolektivne pogodbe in veljavnosti za samozaposlene osebe, določitve teritorialne in stvarne veljavnosti. V tem delu je analizirano tudi vprašanje razmerja med avtonomijo strank ter instituti splošne in razširjene veljavnosti kolektivne pogodbe. V okviru analize *institutov normativnega dela kolektivne pogodbe* je obravnavano vprašanje urejanja pogojev za opravljanje dela, različnih vidikov delovnega časa, različnih vidikov plače in drugih povračil v zvezi z delom, izobraževanja, pravic sindikalnih in drugih delavskih predstavnikov ter drugih pravic sindikata za okrepitev njegovega položaja, vprašanje določanja arbitraže za reševanje individualnih delovnih sporov, ustanavljanja skladov za izobraževanje in drugih širših vidikov urejanja socialnih vprašanj delavcev. V **Sklepu** pa so zajete končne ugotovitve.

Delo je zastavljeno kognitivno in primerjalnopravno. Upošteva dognanja in prakso iz primerjalnopravnih ureditev držav članic EU, uveljavljeno domačo in tujo sodno prakso ustavnih in delovnih sodišč, Sodišča EU ter bogato prakso nadzornih organov na ravni MOD in SE. Pri tem je treba upoštevati, da so med nacionalnimi ureditvami glede ureditve sistema kolektivnih pogodb precejšnje razlike, predvsem med kontinentalnim, skandinavskim in anglosaškim sistemom ter skupino držav članic nekdanjega vzhodnega bloka, ki izhajajo iz različnih nacionalnih tradicij sindikalne svobode in urejanja industrijskih in delovnih razmerij. Primerjalnopravna analiza se osredinja na pravne ureditve držav članic EU, ki imajo podobno kot Slovenija visoko stopnjo pokritosti zaposlenih s kolektivnimi pogodbami (Švedska, Finska, Danska, Nizozemska, Francija, Belgija, Španija, vse z 80- do 90-odstotno pokritostjo) in na nemško pravno ureditev, ki ima sicer nižjo stopnjo pokritosti, vendar ima primerljiv pravni sistem, po katerem se je slovenski zakonodajalec pri urejanju delovnih in socialnih zadev pogosto zgledoval.

V sintezi rezultatov raziskave so oblikovani in utemeljeni predlogi za nadaljnje odločanje o morebitnem potrebnem zakonskem spreminjanju in dopolnjevanju področne zakonodaje za učinkovitejše sklepanje kolektivnih pogodb v praksi. Knjiga je lahko tudi izhodišče in spodbuda za nadaljnjo akademsko razpravo o razvoju in pomenu kolektivnih pogodb, saj ima preučevanje pravnih vidikov kolektivnega pogajanja velik *interdisciplinaren pomen*. Pravnozgodovinska znanost preučuje vlogo kolektivnih pogodb v okviru gospodarske in socialne zgodovine vse od druge polovice 19. stoletja naprej, ko se z industrializacijo začne tudi intenzivneje razvijati delovnopravno področje; teorija prava preučuje kolektivne pogodbe kot eno od zvrsti avtonomnega prava; ustavnopravna znanost jih preučuje v okviru temeljnih pravic, mednarodnopravna znanost z vidika številnih mednarodnih dokumentov, katerih predmet je. Poleg pravnih vidikov so pomembni tudi ekonomski, politični in sociološki vidiki, ki kolektivna pogajanja opredeljujejo kot realni in zgodovinsko potrjeni instrument za *demokratizacijo socialno-tržnih družbenih ureditev* – kot instrument neposrednega, dogovornega urejanja sicer konfliktnih ekonomskosocialnih razmerij s strani udeležencev teh razmerij. To poslanstvo kolektivnih pogodb pa je mogoče uresničevati le ob doslednem priznanju načela avtonomije pogodbenih strank. Avtonomija socialnih partnerjev je temelj sistema kolektivnih pogodb.